

Tres cognoms ebrencs: Papasseit, Moreso i Salaet

Agustí Campos Perales

historiador i professor

El 1609 s'emetia la primera ordre per expulsar tots els moriscos que habitaven els territoris peninsulars de la Monarquia Hispànica. Felip III decidí foragitar-los, segons els estudis més recents, per a demostrar a les grans potències europees quina era, encara, la seua capacitat d'actuació. També hi havia raons internes de tipus religiós, cultural i social.

Quan parlem de moriscos ens referim a aquells individus que, després de l'expansió cristiana cap al sud de la península ibèrica (llavors anomenats mudèjars) i posteriorment a l'evangelització del segle XVI (ara sí anomenats moriscos), encara vivien als territoris de la corona. Una presència que s'encetà al segle VIII i perdurà nou-cents anys.

Aquesta persistència, però, fou molt desigual. A la Corona d'Aragó, els moriscos destacaven al regne de València i al regne d'Aragó. Contràriament, a Catalunya el seu nombre era més reduït. Potser per això, i per altres raonaments identitaris, el llegat musulmà del principat haja estat postergat. Tanmateix, la seua herència, història i professoria fou destacable, sobretot a les terres de vora l'Ebre. Més encara si tenim en compte que gran part dels moriscos ebrencs pogueren quedar-se allà on vivien gràcies a la intercessió del bisbe de Tortosa Pedro Manrique.

Abans d'esdevindre moriscos, com hem dit, els musulmans en terres cristianes que encara podien practicar la seua religió "legalment" són considerats mudèjars. La seua empremta és rellevant en la documentació medieval custodiada als arxius ebrencs. Uns papers que ens informen de la seua quotidianitat i ens han de fer reflexionar sobre l'herència andalusina en els nostres dies, més enllà fins i tot d'evidències materials. L'antroponímia en pot ser una bona mostra.

Un cognom d'origen andalusí i que encara és present vora l'Ebre és Papasseit. Hem documentat un Çayt Papazeyt, de Miravet, com a testimoni en un document de 1440. Una dada curiosa: la família materna del poeta Joan Salvat-Papasseit procedia d'aquesta població de la Ribera d'Ebre.

De fet, Miravet comptava durant l'Edat Mitjana amb un important nucli musulmà. Els seus habitants es bolcaven en les activitats de transport i comerç gràcies a la seua situació a la riba de l'Ebre. Un mudèjar miravetà que hem documentat (1456) amb un altre cognom present actualment a les comarques ebrenques és Fomat Moreso. Etimològicament el cognom es referiria a un maurus, això és, literalment, un moro (magribí). Fomat Moreso era un arrais (patró de barca) que es dedicava a transportar des de i cap a Miravet tot tipus de productes. Victòria Almuni l'ha documentat el 1439 per haver abastit l'obra de la catedral de Tortosa amb la seua xicoteta barca.

Una altra població amb un contingent musulmà notable fou Benifallet. Situada també a la riba de l'Ebre, molts mudèjars benifalletencs empraven el curs del riu per a comerciar amb els productes que fabricaven. Per exemple, el 1452 Juceff Çalayet vengué a l'espaser tortosí Llorenç Cervelló mil rajoles que, òbviament, baixaren amb una barca per l'Ebre. Avui en dia, un cognom molt comú a Benifallet és Salaet, derivat del Çalayet mudèjar i posteriorment morisc.

Tres cognoms ebrencs amb arrels andalusines: Papasseit, Moreso i Salaet. La majoria dels moriscos que vivien vora l'Ebre es quedaren, però la seua història quedà postergada. L'antroponímia fa aflorar un origen andalusí no tan llunyà de molts dels nostres conciutadans. Tal volta no ens hauríem de mirar el passat amb uns altres ulls?